

ספר שאינו מוגה:

אתמר ספר שאינו מוגה אמר רבי אמי עד ל' יום מותר לשהותו מכאן ואילך אסור לשהותו משום שנאמר אל תשכן באהליך עולה (כתובות יט ע"ב)

פירש"י בכל הספרים שלנו הם בגדר ספר שאינו מוגה, ובפרט שזה דבר שאינו ידוע לרוב בני אדם ואפילו לתלמידי חכמים גדולים, שבבית הדפוס של הנוצרי דניאל בומברג בויניציאה עבדו משומדים, וחזקה למשומד שלא יוציא מתחת ידו דבר מתוקן. הם מעלו בקודש, הוסיפו וגרעו ושינו ככל העולה על רוחם. שומו שמים על זאת וישומו ישרים על זאת, שמאז המצאת הדפוס לומדים יהודים כל השנים את הוספותיהם והשמטותיהם של המשומדים הללו, שאפילו גדולי ישראל לא היו מודעים לכך. גם ברלינר ושעוועל לא תקנו הרבה. והמדפיסים המודרניים, שהיה בידם לתקן את המעוות על ידי שימוש בכמה כת"י סתם הנציחו את הנוסחאות שירשו מדניאל בומברג וכך עזרו להנצחת דברי המשומדים עד עצם היום הזה.

נדבך חדש בתהליך הריסת פירוש רש"י — המדפיסים המודרניים
דברים שצריכים לזכור כשלומדים רש"י

שגיאותיו של חומש המאור

למרות שבתחילת כל חומש מבקשים המוציאים לאור "מהלומדים והמעיינים בכל אתר ואתר שאם ימצאו טעות או שגיאה יואילו בטובם להודיע לנו למען יתוקן הדבר אי"ה במהדורה הבאה", הנסיון שלי הוא שלא היו שמחים במיוחד לשמוע על שיבושיהם, וזה עד כדי טריקת שפופרת הטלפון. שום מדפיס אינו אוהב לשמוע על שגיאותיו, ואני דורש מהם בכל תוקף להעסיק יהודי מומחה בחכמת הניקוד לעבור על החומשים ולהכין חוברת של תיקון השגיאות ופיצו אותה חינם אין כסף לכל איש ואשה ומוסד שקנו את הספר, אחרת סחורה פגומה מכרו, וחומרת העבירה הזאת ידועה. ואציין לכמה דוגמאות שימצאם המעיין בפנים הספר. בראשית טז ג. יט ט. לג יב [כאן הרסו את פירוש רש"י כליל שאף אחד לא יבין עד סוף כל הדורות]. שמות א כ. ב י. טו ט. כו כה. ויקרא א ה. יט טז. במדבר כג ט, כ. דברים לג ג.

ידוע שרש"י ושאר הקדמונים לא היו רגילים לחפש בתנ"ך ולמצוא את הכתובים שהם מביאים כדי לכתבם ככתבם וכלשונם, אלא מליבם היו כותבים אותם, ולפעמים לא הביאו בדיוק כמו שכתוב במקרא, אלא די היה להם כדי לבאר את עיקר הפשט, ולנו אסור לשנות. ועוד, הם הביאו רק את המילים שהיו צריכים לביאורם. ועוד, המדפיסים על פי רוב כשמצאו פסוק ברש"י הוסיפו לפניו "שנאמר", או אם כתב בדילוג כמה מילים הוסיפו הם את המילה "וגו" וגם את אלה הסרתי מן הפירוש.

ראיה ברורה להאמור למעלה נמצאת בסנהדרין כט ע"א: סהדי שקרי אאוגרייהו זילי (עידוי שקר על שוכריהם בזויים) דכתיב והושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו ויעידוהו לאמר ברכת אלקים ומלך, וכותב רש"י בד"ה והושיבו שנים אנשים בני בליעל, "גבי נבות היזרעאלי כתיב שיועצי המלך היו יועצים לשוכרם והיו קורין אותם בני בליעל". וכבר העיר הרש"ש: "בקרא מבואר שאיזבל עצמה עשתה כן בלתי יועצי המלך ועתוי"ט". ואם תמצאו פסוקים ברש"י שאינם תואמים למה שנמצא בדפוסים, כך היה דרכו, והמדפיסים המודרניים שינו כדי להתאימם למקרא, ולא טוב הדבר שהם עשו. ואביא דוגמא אחת: בראשית א' כו ד"ה נעשה אדם: "...וכן בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתא...":

בכל כתבי היד ובכל הדפוסים כתוב "ובמאמר", בחומש המאור כתוב "ומאמר" כמו שנמצא בדפוסים, ואסור היה להם לעשות כן מפני שכך נמצא בגמ' בסנהדרין לב ע"ב.

אזהרה למדפיסים המודרניים, שכוונתם בודאי רצויה, ומשתדלים להיטיב עם ילדי ישראל וציבור לומדי התורה והוסיפו ניקוד במקומות מסויימים, שיעסיקו תלמידי חכמים ומלומדים שהם מומחים למקצוע הזה, ולא יעסיקו אנשים שאינם מוצאים ידיהם ורגליהם בחוכמת הניקוד. כי הקילקול מרובה על התיקון. המדפיסים הוציאו מהדורות מפוארות של חומש ומפרשיו, "נחמד למראה" אבל אינו "נחמד להשכיל", ולכל הפחות, עבודת הקודש שלהם דורשת ומשוועת שלא יעלימו עין משגיאותיהם ושיבושיהם (למרות שלא מצאתי שום מדפיס או מו"ל שיודה שיש טעות בעבודתו), שהוסיפו לרש"י בעידן החדש, ויושיבו אנשים מיומנים ויחברו לוח תיקונים לתתו לכל הקונה את החומשים שלהם, וגם לחלקו לכל אלה שכבר קנו אותם.

אלה מעט מן הדברים, מדפיסי חומש המאור, שרציתי להעיר לכם לתקן במהדורות הבאות, ועכשיו הושיבו נא אנשים מומחים למקצוע שיתקנו מה שעיוותם. ואזהרה למדפיסים שלא יגשו לעבודה זאת אנשים בורים ועמהארצים שאינם מוצאים את ידיהם ורגליהם במלאכת וחכמת הניקוד.

אם תמצא ברש"י שהוא מביא פסוק שבספר עזרא והמראה מקום מציין פסוק בנחמיה, אין כאן טעות מפני שספר עזרא ונחמיה הם ספר אחד שנקרא "ספר עזרא". עיין במסכת סוכה יב ע"א בגליון הש"ס.

מלאפום כתוב בכל כה"י בשתי מילים: מלא פום.